

Christiaan te Strake

“Held of snijboon”

Sporen van Philip Sidney in Zutphen

Dit jaar is het 450 jaar geleden dat Philip Sidney is geboren in Penshurst Place, nabij Royal Tunbridge Wells in Zuidoost Engeland. Op verschillende manieren wordt hier ook in Zutphen aandacht aan besteed. Dat dit speciaal hier gebeurt, heeft overigens niets te maken met zijn geboorte, maar juist met zijn einde. 418 jaar geleden raakte Sir Philip Sidney “mortally wounded at the Battle of Zutphen” zoals deze gebeurtenis de geschiedenisboeken is ingegaan. Dodelijk gewond dus en dat is duidelijk wat anders dan sneuvelen. Pas enkele weken later bezweek hij aan zijn verwondingen in Arnhem, een gebeurtenis die vele malen minder aandacht heeft gekregen. In Arnhem is dan ook weinig gedaan met de nagedachtenis van Sidney, in Zutphen des te meer. Dit artikel wil geen verhaal over leven, werk én sterven van de diplomaat-hoveling-dichter-soldaat Sidney zijn, maar een zoektocht naar de “sporen van Sidney” in de stad waar zijn einde begon. Tot op de dag van vandaag melden zich in Zutphen nog, vooral Engelse, “Sidney-pelgrims” op zoek naar deze “sporen”.*

“Zou er iets treffender kunnen zijn om te herdenken, dan een dichter, die in een strijd voor vrijheid viel.[...]En zulk een, de bloesem van zijn eeuw, gaat uit en wordt van een held der gedachte een held van de daad.” Deze lovende woorden sprak historicus Johan Huizinga uit op 2 juli 1913. De held waar hij het over heeft is Philip Sidney, de gelegenheid was de onthulling van het Sidney gedenkteken in Zutphen. Het, door de kunstenaar G. van Kalcken gemaakte beeld werd onthuld in het kader van de uitgebreide festiviteiten rond het eeuwfeest van de onafhankelijkheid van Nederland. De “Commissie voor de oprichting van een gedenkteken voor Sir Philip Sidney” werd in 1909 opgericht, door onder andere de heer Wennips, secretaris van de Zutphense VVV, die ook toen al regelmatig teleurgestelde buitenlandse toeristen op zoek naar sporen van Sidney in Zutphen op de stoep kreeg. Huizinga gebruikte in zijn rede Sidney als een verpersoonlijking van de vrijheid(strijd) van Nederland. Voor het beeld is geld ingezameld in zowel Zutphen als in Shrewsbury, tegen-

woordig een partnerstad van Zutphen in Engeland, waar Sidney op school ging en een deel van zijn jeugd heeft doorgebracht. Het beeld staat op het “Engelse Kerkhof”, de, overigens historisch onjuiste, benaming voor het park aan de Coehoornsingel.

Dat niet iedereen altijd even eerbiedig met “onze held” is omgegaan, moge blijken uit het feit dat het beeld zowel in 1913 als in 1980 door “grapjassen”, zoals de krant ze noemt, achterstevoren op de sokkel is gezet. Ook raadslid van Braambeeck (sociaal-democraat) was in 1913 niet geheel overtuigd van het nut van een standbeeld gezien zijn uitspraak in de gemeenteraad op het voorstel geld beschikbaar te stellen voor de onthulling van het beeld: “[...] geen sterveling in Zutphen weet wat dat voor een snijboon is geweest”.

Toen in 1920 begonnen werd met de bouw van het Deventerwegkwartier kwam ook de straatnaamgeving aan de orde. Al vrij snel was men het er over eens dat, voor Zutphen belangrijke,

PHILIPS SYDNEY, RIDDER.
OVERSTE VAN VLISSINGE EN RAMMEKEN'S.

historische personen geëerd zouden kunnen worden. Een peiling door de krant leverde een verrassend resultaat op. De meest genoemde persoon was Sidney (13x). Wellicht klonk de rede van Huizinga nog na. Na Sidney werden namen genoemd als Van Heeckeren (10x), Hemony (10x), Van der Capellen (9x), Kannunik Borro (8x) en opvallend genoeg ook de Graaf van Leicester (1x), oom van Philip Sidney en de persoon die Sidney naar Zutphen gedirigeerd had. De gemeenteraad besloot op 12 juni 1923 uiteindelijk dat Sidney zijn straat in Zutphen krijgt.

In 1977 werd Shrewsbury officieel de partnerstad van Zutphen. De link tussen beide steden was Sidney. Al meteen na de bevrijding in 1945 werden vanuit de hoofdstad van Shropshire in Noordoost Engeland hulpgoederen naar Zutphen gestuurd. Het devies van deze hulpactie was: "Uw nood is groter dan de mijne". Dit verwijst rechtstreeks naar de woorden die Sidney bij zijn verwonding gesproken zou hebben, en die tegenwoordig toch aan de fantasie van zijn vriend en eerste

biograaf Greville worden toegeschreven: "Thy necessity is yet greater than mine". In 1986 werd in Zutphen uitgebreid stilgestaan bij de 400e sterfdag van Sidney. Er werd een grote tentoonstelling in het museum gehouden, en een groot wetenschappelijk congres werd voorbereid. Dat congres, met als titel "1586 and the creation of the Sidney Legend" werd overigens op het laatste moment verboden door de gemeenteraad en naar Leiden verplaatst. Dit had te maken met de deelname van een Zuid-Afrikaanse spreker, iets wat heel gevoelig lag in die tijd. Dat deze spreker tegen de Apartheid was deed niet terzake. In de buurt van de plek waar Sidney gewond raakte werd een klein monument geplaatst. Het staat, nog net op Zutphens grondgebied, aan het begin van de "Nieuwe Wandelweg", het pad achter de begraafplaatsen aan de Warnsveldseweg. William Sidney, viscount De l'Isle, nazaat van Philip ont-hulde dit, door de gemeente Warnsveld geschonken en door de Lochemse beeldhouwer Willem Berkhemer geschapen, monument op 30 oktober 1986.

Onthulling monument in 1913. (De spreker is naar alle waarschijnlijkheid niet de in het artikel genoemde Johan Huizinga.)

Inzameling hulpgoederen uit o.a. Schrewsbury (zie poster op achtergrond), 1945

De P.G. Wodehouse Society eerde Sidney in begin jaren '90 met een plaquette die geplaatst is aan de gevel van de Kruitoren. Sidney inspireerde Wodehouse met zijn legendarische uitspraak. De plaquette meldt: "To the memory of Sir Philip Sidney (1554-1586) whose act of unselfish sacrifice when wounded during

Plaquette Wodehouse Society op de Kruitoren.

the siege of Zutphen became a substantial inspiration for his fellow-author and compatriot Sir Pelham G. Wodehouse (1881-1975) 20th century's foremost humorous author, who has adorned several of his novels with a farcical and rollicking paraphrase of the incident."

Nu, in 2004, is Sidney bij de meeste inwoners van Zutphen niet veel meer dan de man van de Sidneystraat en die van het beeld aan de Coehoorsingel. Dit geldt overigens ook voor de inwoners van zijn geboorteland. Ooit was hij een van de belangrijkste vertrouwelingen van koningin Elisabeth I, en kreeg als eerste 'burger' een grootse staatsbegrafenis in St.Pauls Cathedral in Londen. In het Engeland van koningin Elisabeth II hebben gidsen van St. Pauls geen idee meer wie hij was en waar in de Cathedral zijn graf te vinden is. Dat het graf bij de Grote Brand van Londen in 1666 met

Monumentje Sir Philip Sidney aan de "Nieuwe Wandelweg" 1986

de vorige Cathedral ten onder is gegaan en dus niet meer bestaat, doet daar niets aan af. Het is daarom goed om dan maar bij gelegenheid van bijzonder sterf- of geboortjaar nog eens stil te staan bij de markante personen uit onze geschiedenis. Ongetwijfeld zal er in de toekomst aandacht aan Sir Philip Sidney besteed blijven worden, te beginnen bij 2036, zijn 450e sterfjaar...?!

* Over het leven en werk van Sidney is in het Stads- en Streekarchief een uitgebreide hoeveelheid literatuur aanwezig. Niet alleen zijn verzamelde werken, maar ook de recente biografie van Alan Stewart: "Philip Sidney, a double life". In 1986 verscheen een speciaal Sidney-nummer van "Oud-Zutphen", voorganger van dit blad. Memorabilia en beeldmateriaal over Sidney en vooral ook over de herdenkingen worden bewaard in de collectie van het Stedelijk Museum Zutphen.

Olieverfschilderij van Th. Stothard (1755-1834), "The battle of Zutphen 1586"